

"אני כתבת את

הנאום שלא נואם!"

דעתי על יוזמת השלום של סאדאת — ביקרו כירושלים כי 1977 — כשבוע לפני נאומו בפרלמנט. חוסני מובארכ, שהיה אז סגן הנשיא, טיפל אליו וביקש ממני להכין

סאדאת לעשות את הצעד ההיסטורי הזה. אני, אישית, הייתי מופתע מהנסיעה לירושלים, אבל לא מהנסייה הכללית. עליך דיברתי עם הנשיא סאדאת פעמים רבות. מעולם לא הייתי ממש קרוב אל

האמין שכל אחד מיועד להגיע למעלה בשעה ובמקום הייעודים לו.

"אני רק טכנאי"

קשה לי לקבוע בכירור מדוע נסע לירושלים: האם שאף להיכנס להיסטוריה, או שקיווה לפתור כך את בעיותיה הפנימיות של מצרים. אני לא חושב שקיימת סתירה בין שתי התיאוריות. אולי רצה בתחילה לפתור את בעיותיה הכלכליות של מצרים, ואחר כך ממילא נרשם בתולדות ההיסטוריה.

אינני רואה גם את הסתירה בין שתי התיאוריות השונות, לגבי השאלה מדוע נרצה: האם בגלל יוזמת השלום שלו, או התנגדותו לקנאות הרתית. אותם הקיצוניים שהתנגדו ליוזמת השלום שלו עם ישראל תמכו ממילא גם בקנאות רתית.

מכין כל מי שהתלהבו מהמסע לירושלים, הייתי הפסימי מכולם, בעצם — המציאותי ביותר. מנסיוני העשיר ביחד סים בינלאומיים הבנתי ש30 שנות מילחמה לא יכולות להיפתר במחי ביקור אחד.

אני נשמע מזלזל ביחסים אישיים בין מנהיגים? חלילה. הנה, למשל, פיתחתי יחסי ידידות עם אריק שרון. לא כמו עם עזר וייצמן ומשה ריין, אבל ככל זאת — אחרי שבילינו שעות על גבי שעות ביחד (בשיחות שהתנהלו בסמוך לקמפדייוויד).

אני רואה עצמי כטכנאי. משלמים לי כרי לפגוש באנשים, ולא כדי להתרשם מהם.

האם זה היה נכון מצידו של סאדאת לכבד את מנתם בגין כשותף לשלום על מנהיג מהשמאל? אני מעריף שלא להתערב בענייניה הפנימיים של ישראל. תמיד נמנענו מכך.

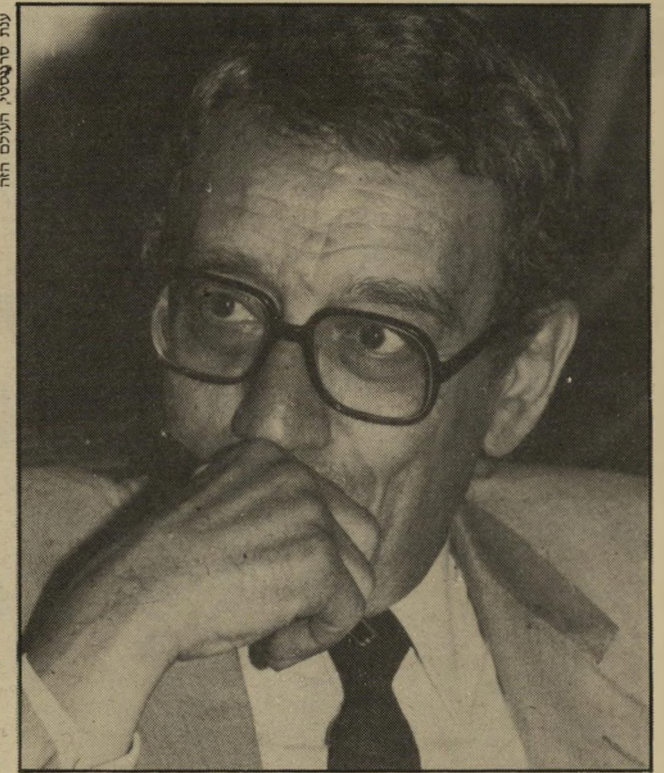
המעשה הגדול של סאדאת היה שהכין ירוש — חוסני מובארכ. מה פירוש "ירוש"? ובכן, תמיד ידענו שהוא מכין אותו. פעמים רבות הוא ביקש מאיתנו להתקשר עם מובארכ, תחת להתקשר איתו. הוא העניק לו כוח וסמכויות עוד בחייו.

לא ידוע לי על תוכניות פרישה של סאדאת בחייו. הוא לא סיפר לי על כך.

"יש הידרדרות!"

אם יש טון מאוכזב בדבריי, זה מפני שמאז אפריל 1982 לא עשינו דבר בעניין השלום. לא חלה שום התקדמות. עמידה במקום בתהליך כזה. פירושה — הידרדרות. הסכמים לא קויימו, שיתוף האוטור נומיה נפסקו, לא התקיימה נסיגה טוטאלית מסיני.

לא, איני מסתכל עליך כעל "תן וקח", וחושב שאנחנו המצרים נתנו יותר מכפי שקיבלנו. זו אינה גישה נכונה. אני רק חושב שלמרות מאמציינו הבלתי-נלאים, לא השגנו דבר, וחבל. אילו היינו ממשיכים בתהליך השלום, אולי לא הייתם מפסידים כל כך הרבה קורבנות בלבנון. אילו היינו מנסים לפתור את הבעיה הפלסטינית — אולי היו ממריה קטנים יותר כיום. איני רוצה לייצג בדיק מה צריך לעשות בנידון. מה אני עושה? מה זאת אומרת?

עבור הנשיא נאום באנגלית למעמד בכנסת ישראל. עמלתי שעות רבות על כתיבת הנאום. לבסוף החליט סאדאת לנאום בערבית, ולא השתמש כלל וכלל בנאום שלי. אינני זוכר את הנאום המקורי. לכן אינני יכול להיזכר בהבדלים שבין שני הנאומים. אין לי מושג מתי בדיוק החליט

עבור הנשיא נאום באנגלית למעמד בכנסת ישראל. עמלתי שעות רבות על כתיבת הנאום. לבסוף החליט סאדאת לנאום בערבית, ולא השתמש כלל וכלל בנאום שלי. אינני זוכר את הנאום המקורי. לכן אינני יכול להיזכר בהבדלים שבין שני הנאומים. אין לי מושג מתי בדיוק החליט

עבורי, אישית. איני מסכים לתיאוריה הגורסת שכל מי שנטל בו חלק — נפגע. זוהי הכללה גסה. צעד כזה הוא חד-פעמי בהיסטוריה. וגם אצלכם — אבר'ה סמיר ואלי-קים רובינשטיין היו שותפים לתהליך השלום ומכהנים כיום בעמדות בכירות בישראל. האם מעמרי נפגע? אני מאחר לפגיי שה הכאה.

עם בגין, זה היה כדאי, גם לך.

עם סאדאת ועזר וייצמן בקמפדייוויד, פיתחתי ידידות עם אריק שרון.

עם קמחי וששון, משלמים לי כרי להיפגש.

מיפגשים בבריקה

ב-6 באוקטובר — יום השנה למילחמת יום-כיפור, הנתפסת במצרים כניצחון לאומי, ויום-השנה לרצח אנוור אל-סאדאת — מסע בוטרוס-ע'אלי, ש-המדינה לענייני חוץ של מצרים, לכינון הבריקה התכולה של מלון "נייל-הילטון" בקאהיר. בוטרוס-ע'אלי — בגדיים כהה לגופו, וכובע-רצח לראשו — התיז על עצמו מים קרים מהמיקלחת שליד הבריקה. ואחר-כך נכנס בזהירות רבה לתוך הבריקה. מכיסאות-הנוח של המידשאה, מסביב לבריקה, צמו בו אשתו היהודיה, בלוודית תמידה, שניסתה את בגדיהם שלה במגבת, ובתו שחורת-השיער, בוטרוס-ע'אלי היה נבון מעט לפגוש בי במיקרה בתפאורה זו, ומיהר להזכיר לי שצפויה לנו פגישה רשמית בימים הקרובים.

פגישה כזאת אכן התקיימה במישרד-החוץ המצרי, עטור הנברשות המשתלשלות מהתקרות הגבוהות, השטיחים ופינות-השיבה. בוטרוס-ע'אלי, חליפה אירופית לגופו, נראה בוטח ושופע סרקאזם כתמיד.

כמה דקות אחרי הפגישה במישרד-החוץ, נפגשנו שוב בביגדי-ים בבריקה של "הילטון". הסמוך. הארשת הנבוכה שבה אל השר, שחיך אלני מרחוק-רחוק.

דקות מעטות קודם-לכן, במישרדו, היה בוטרוס-ע'אלי במיטבו. הוא התפתל במיומנות בין שאלותיי, ולא החליק בלשונו אף פעם אחת, פרט לתגובתו הקטלנית על התרשמותי מ"האדם ברחוב". לא אתווכח על התרשמותך מהאדם ברחוב, המבוטסת, קרוב לוודאי, על פגישותיך עם שני נהגי-מוניות, שאחד מהם שתול מטעם השרותים החשאיים המצריים..."